

הבימה

התיאטרון הלאומי של ישראל

**תכניית
ההצגה**

עוד חוזר הניגון

מחזה מוסיקלי ישראלי חדש מאת מוטי לרנר
בעקבות הביוגרפיה "אלתרמן" מאת פרופ' דן לאור
דרמטורגיה: שחר פנקס ומשה קפטן

עוד חוזר הניגון

מחזה: מוטי לרנר

בעקבות הביוגרפיה "אלתרמן" מאת פרופ' דן לאור
דרמטורגיה: שחר פנקס ומשה קפטן

בימוי: משה קפטן

ניהול מוזיקלי ועיבודים: ליאור רונן

תפאורה: ערן עצמון

תאורה: אבי יונה בואנו (במבי)

וידאו: גיא רומם

תלבושות: אביעד אריק הרמן

תנועה: תות מולאור

פאות: אסנת שגיא

עוזר למנהל המוזיקלי: גיא פרטי

תכנות מחשב תאורה: אלון ברקוביץ'

קלידים והפעלת סמפלר: ליאת פרלוב, גיא פרטי

נגנים בהקלטות: נועם חיימוביץ' ויינשל, עידן פרידמן, מאיה בליצמן, אדם טל

משתתפים:

נתן אלתרמן

רחל מרכוס בהווה

צילה בינדר בהווה

תרצה אתר בהווה

תרצה אתר בעבר

רחל מרכוס בעבר

צילה בינדר בעבר

עודד קוטלר

שמואל בונים

בנימין סלור (בנץ')

נתן זך

יעקב אורלנד

הלהקה

סווינג בנות

סווינג בנים

עוזרת במאי: מור ארליך אמסלם

מנהלת הפקה: דקלה פרבר

ההצגה הופקה בתמיכתה של קרן ג'נסיס

הצגה ראשונה: 22.7.2021

משך ההצגה: שעתיים ו - 40 דקות, כולל הפסקה

עריכת תכניה: רמי סמו

צילום בחזרות: יוסי צבקר

עיצוב: דפנה זילברשטיין

יגאל שדה, מאיה מעוז

אסנת פישמן, יגאל שדה, הילה שלו

נתן אלתרמן, רחל מרכוס ותוצה אתר. באדיבות מרכז קיפ לחקר הספרות והתרבות העברית באוניברסיטת ת"א, מארכיונו של נתן אלתרמן

המחזה:

דמותו של נתן אלתרמן מוכרת היטב לכל ישראלי. מוכרים שיריו, ומוכרים גם מאות הפזמונים שכתב. המחזה חושף את הדרמה הסוערת של מאבקו על מעמדו כמשורר הלאומי שלנו, על רקע יחסיו ההפכפכים עם בן גוריון ותנועת העבודה, ובעיקר על רקע יחסיו עם אשתו, השחקנית רחל מרכוס, אהובתו הצעירה צילה בינדר, ובתו המשוררת תרצה אתר. המחזה המוסיקלי משלב את שיריו ושיריה של בתו תרצה אתר.

השירים:

מערכה ראשונה

עוד חוזר הניגון (נתן אלתרמן, נחום היימן / נפתלי אלטר)
בכל זאת יש בה משהו (נתן אלתרמן, משה וילנסקי)
אחד חולמני (תרצה אתר, אלונה טוראל)
קונצרטינה וגיטרה (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
רינה (נתן אלתרמן, איסאק אוסיפוביץ' דונאייבסקי)
אהבה יומיומית (תרצה אתר, יהודית רביץ)
פגישה לאין קיץ (נתן אלתרמן, נעמי שמר)
אליפלט (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
שיר השיכור (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
זה דודי מדוד (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
שיר המריבה (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
שיר לערב חג (תרצה אתר, יעקב הולנדר)
זמר שלוש התשובות (נתן אלתרמן, אריה לבנון)
פתאום עכשיו פתאום היום (תרצה אתר, יעקב הולנדר)

מערכה שנייה

תפילת יום הולדת (תרצה אתר, משה וילנסקי)
עוד אבוא אל סיפר (נתן אלתרמן, עודד לרר)
זמר הפלוגות (נתן אלתרמן, דניאל סמבורסקי)
מערבה מכאן (תרצה אתר, מתי כספי)
איתך בלעדייך (נתן אלתרמן, נורית הירש)
ושום סלע (תרצה אתר, עדי רנרט)
בלדה לאישה (תרצה אתר, משה וילנסקי)
שיר הנשמרת (תרצה אתר, נפתלי אלטר)
שיר משמר (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
צץ וצצה (נתן אלתרמן, רפי בן משה)
אוריאנה (נתן אלתרמן, יאיר רוזנבלום)
לילה לילה (נתן אלתרמן, מרדכי זעירא)
שיר ערש (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)
המנון לתוצרת הארץ (נתן אלתרמן, שם-טוב לוי)
בכרם תימן (נתן אלתרמן, מרדכי זעירא ומשה וילנסקי)
שיר היין (נתן אלתרמן, סשה ארגוב)

ריקי גל

הילה שלו, טל מוסרי

מירי מסיקה

רוני דלומי, שלומית אהרון

למה אלתרמן?

דמותו של נתן אלתרמן הייתה תמיד מלאת סתירות וחידות בעיני. הוא היה ועודנו מגדולי משוררינו, אך אף על פי כן לא הצלחתי לאהוב את ספרי השירה האחרונים שלו. הערכתי מאד את מחויבותו לעסוק בתהליכי התקומה וההתבססות של מדינת ישראל, כיבדתי את העמדות המוסריות שנקט בשאלות כגון מוסר הלחימה של חיילינו, קליטת עולי מרוקו, ותפקודם של היודנטים בגטאות באירופה במהלך מלחמת העולם השנייה. מאידך חלקתי בכל לבי על עמדתו הפוליטית והמוסרית בעניין ארץ ישראל השלמה. חשתי גם ביקורת קשה על התנהלותו בחייו האישיים. ראיתי כיצד המיט סבל רב על אשתו, ועל המאהבת שלו, ולא יכולתי שלא להזדהות עם ייסוריה של בתו, שגדלה בצילו, ונאבקה להשתחרר מהשפעתו כדי למצוא לעצמה זהות שירית נפרדת. אבל למרות הרגשות הסותרים כלפיו, הייתה תמיד בליבי הערצה עצומה אל האדם הענק הזה, שהצליח להראות לנו כי השירה היא דרך עמוקה לפענח את המורכבות הבלתי נתפסת של קיומנו כאן. השירה היא דרך אמיתית ליצור בתוכנו עולם פנימי שיאפשר לנו להתחזק ולשרוד, למרות מורכבות הקיום כאן. השירה היא דרך מדויקת להתבונן בעצמנו בראייה ביקורתית, חדה ומפוכחת, ולפתח בתוך סבך רגשותינו הסותרים זהות פנימית וזהות קולקטיבית המהוות עוגן לשיח שלנו עם עצמנו ועם עולמנו. כמו רבים בינינו, גם אני חייב לאלתרמן חלקים נכבדים בזהותי כאדם וככותב, זהות שצמחה בהשראתו במהלך חיי, זהות המבוססת על מהלכי נפש עמוקים ומשמעותיים שחוויתי בשיריו. אני מקווה שהמחזה "עוד חוזר הניגון" מחזיר לו מעט מן החוב הזה.

מוטי לרנר

נתן אלתרמן - צילום: משה מילנר, לע"מ

יגאל שדה

לגלם את אלתרמן

מאיפה להתחיל? מן השיעור לספרות כשהמורה שלנו מסביר ש"פגישה לאין קץ" נכתב כשיר אהבה להשראה. ובאותו הערב, שני ילדים יושבים להם בשרות בן-גוריון, קוראים את השיר בקול רם ומתרגשים מהגילוי. כל כך הרבה רגעים קשורים לאיש הזה. משפטים שרצים לי בראש לאורך השנים. כמה ערבי קיץ חמים וטובים ומלאי חסד, שקיעות של פטל, שדרות מסורקות של גשם, ורגעים של הולדת לאיזה מראה נושן. לפעמים כשאין לך מילים לתחושותיך, אתה מוצא אותן אצל המשורר. ואצלי זה היה תמיד אלתרמן. מגיע לחזרות בחיל ורעדה והתרגשות גדולה ומגלה שנולדנו באותו היום, ה-14 באוגוסט.

יגאל שדה

נתן אלתרמן: החיים שאחרי

בשירו "הדרך הגדולה" ("כוכבים בחוץ", 1938) כתב אלתרמן: "לְהֵבִיט לֹא אֶחְדָּל וְלִנְשֵׁם לֹא אֶחְדָּל/ וְאָמוֹת וְאוֹסִיף לְלַכֵּת". הדיבור היה כמובן מטפורי, שכן הוא בא לבטא את תשוקת החיים הגדולה של המשורר הצעיר, שלכאורה נוברת על המוות. אבל המטפורה הייתה לממשות: אלתרמן נפרד מאיתנו, קודם זמנו, בבוקר יום שבת, ה-28 במארס 1970, אך מאז הוא מוסיף ללכת ולהיות נוכח בחיינו זה למעלה מחמישים שנה. קודם כל בזכות שירתו, זו שנתן זך ירה בה בליסטראות – השנה הייתה 1959 – עד שלרגע נוצר חשש שמא זמנה עבר. ולא היא – השירים שכתב אלתרמן מוסיפים להלך עלינו קסם ביופיים, בעמקותם, בעושר הצלילי והדימוי שלהם, בברק ובליתוש שאין למעלה מהם. נכון, תרמו לזה הרבה הלחנים המופלאים שחוברו לרבים משיריו בשנים שאחרי מותו – ראו מה עשה נחום היימן ל"שדרות בנשם" ("כוכבים בחוץ"), מה עשה יאיר רוזנבלום ל"ליל חנייה" ("עיר היונה"), מה עשה סשה ארגוב ל"שיר משמר" ("חגיגת קיץ"). ולצידם מאות הפזמונים ושירי הזמר שהצטברו לאורך השנים – ב"מטאטא", ב"לי לה לו", במופעי הבידור הרבים שלהם היה שותף ובלהקות הזמר השונות. אלה היו ונשארו חלק בלתי נפרד ממה שאנו מכנים "פס הקול הישראלי" – פותחים את הרדיו, כך באקראי, ולאוזנינו מתנגנים שירים כמו "שיר העמק", "כלניות", "לילה לילה", "אליפלט", "אוריאנה" – האם עולה על דעת מישהו או מישהי ששירים אלה חוברו לפני חמישים, שישים שנה, אפילו יותר? וישנו הקול הציבורי של אלתרמן, זה שבקע ממדורי הקבע שלו בעיתונות היומית – תחילה "רגעים" ב"הארץ", ובהמשך "הטור השביעי" ב"דבר", שבהם טיפח את מה שהוא עצמו הגדיר כ"שירי העת והעיתון". מאז תחילת שנות השלושים ועד מחצית שנות השישים של המאה שעברה פרסם אלתרמן במדורים אלה מאות שירים מבריקים, שנונים וחדים-מבט שבהם גולל את סיפור חייו של היישוב ובהמשך של המדינה הצעירה, ומילא – ביודעין ושלא ביודעין – את התפקיד הנחשק של "הצופה לבית ישראל". וכשם שידע לרגש ולהסעיר את הציבור בשירים שגילו הזדהות רבת עוצמה עם הסיפור הציוני – עיין ערך "מגש הכסף" – כך ידע אלתרמן להשמיע דברי ביקורת ולהצביע על נקודות התורפה, כמו, למשל, בפרשת כפר קאסם. לכן, עד היום, מהווים טורים אלה מאגר בלתי נדלה שממנו אנו נוטלים ציטוטים, תובנות ודברי מוסר שמתגלים כרלוונטיים לחיי היומיום שלנו כאן בארץ. נכון, אחרי מלחמת ששת הימים הפתיע אותנו אלתרמן בפניית הפרסה שלו לעבר "התנועה למען ארץ ישראל השלמה", והתייצבותו כאחד מראשי דבריה: אך גם פרק זה בחייו מהווה מוקד מתסיס ומעורר מחלוקת, כשטביעת האצבעות שלו ניכרת היטב בשיח הציבורי – אם בקרב המחייבים, ואם בקרב השוללים. ובנוסף על כל אלה היה אלתרמן איש תיאטרון בכל רמ"ח ושס"ה, שהוריש לנו, בין היתר, את שייקספיר (קראו שוב את "אותלו" בתרגומו), את מולייר ואת ראסין, שלושת אבות המזון של הדרמטורגיה העולמית. ואפילו המחזאות שלו עצמו, הנחשבת לחולייה החלשה שבמפעלו הספרותי, זוכה לאחרונה לחיים חדשים: גם "כנרת כנרת" וגם "פונדק הרוחות" הועלו מחדש בתיאטרון

"החאן", ואפילו הצגת הבידור פרי עטו, "שוק המציאות", מועלית בעצם הימים האלה בתיאטרון חיפה. ולא נצא ידי חובתנו אם לא נזכיר את "שלמה המלך ושלמי הסנדלר", שנכתב אמנם על-ידי סמי גרונימן, אבל אלתרמן הוא זה שהעניק לו את לבושו העברי – מה שעשה את ההצגה למחזמר הישראלי המצליח בכל הזמנים, תואר השמור רק לה.

הוא שאמרנו: "וְאָמוֹת וְאוֹסִיף לְלַכֵּת".

עודד סנדטש, עמית רייס, רונית אפל, מיכל ברנד, נג נולדשטיין, מאי מלר, ניל משען

דן לאור

טל מסרי, רוני דלמי

עודד קוטלר ותרגה אתר

מאיה מעוז

רחל מרכוס

אלכס קרוז

נתן זך, Digital image of photograph by Havakuk Levison/Israel Sun Ltd. from the Judaica Collection of the Harvard Library, Harvard University

יעקב אורלנד, צלם: דוד הריס

ניר זליחובסקי

עמי סמורצ'יק

שמואל בונים, צילום: ויקיפדיה

אנט פישמן

צילה בינדר